

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Türkiye’de tarımsal üretim ile birlikte hayvancılık, belki de tarihin en derin krizini yaşıyor. Bu süreçte kriz her yönüyle yaşamımızda kendisini gösterirken, bugün yaşanan krizin temelinde tarım ve hayvancılığın 1980’li yıllardan itibaren çözilemeyen ve çözilemediği içinde biriken sorunlardan kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda Kürt sorunundan kaynaklı olarak meraların yasaklanması sonucu, hayvancılık yapan Kürtlerin zorunlu olarak göç etmeleri hayvancılığın içinde bulunduğu sorunların temel nedenlerinden birisidir. Hayvancılığın içinde bulunduğu kriz sadece hayvancılık sektörünü etkilememektedir. 1980 yıllardan itibaren hayvancılığın içinde bulunduğu ve gittikçe derinleşen yapısal sorunlara karşın Hükümetin geçici olarak bulduğu canlı hayvan ile birlikte etin ithal edilmesi, sorunu çözmediği gibi daha da derinleştirmektedir. Bu nedenle Türkiye’nin içinde bulunduğu hayvancılık ve hayvancılığın temel yansıması olan kırmızı et sorunun tespiti ve bu tespit perspektifinde çözüm üretilmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci ve İçtüzüğü’nün 104’üncü ve 105’inci maddeleri gereğince Meclis araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederim.

Adem GEVERİ
Van Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

Tarımsal üretim ve hayvancılık, yiyeceğimizden, giyimimize kadar yaşamın her alanından hayatımızı etkileyen bir sektördür. Aynı zamanda istihdam yaratan, sanayiye ham madde sağlayan bu sektör ve dış ticarete de önemli bir paya sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle, tarım ve hayvancılık salt tarım ve hayvancılık ile uğraşan çiftçi ve köylüyü değil, bütün toplumun için en temel sektörlerden biridir. Bununla birlikte 1980'li yıllardan itibaren Kürt sorunun güvenlikçi politikalarla çözülmeye çalışılmasının bir yansıması olarak meraların yasaklanması ve köylerin boşaltılması sonucu Kürtler zorunlu olarak büyük şehirlere göç ettiler. Bu göçlerin önemli bir kısmı güvenlik gerekçesiyle zorunlu olması ile birlikte bir kısmı da hayvancılık dışında bir iş yapamadıkları için büyük şehirlere göç etmek zorunda kaldılar. Özellikle bu süreçten sonra tarım ve hayvancılık ülkesi olan Türkiye bu anlamda ciddi bir boşluğa düşmüş ve çözüm olarak ithalata yönelmiştir. Devlet açısında ulusal bir sorun olan tarım ve hayvancılık sektörleri uzun yıllar boyunca biriken sorunlardan son dönemde en fazla hayvancılık etkilenmektedir. Yaklaşık 16 yıldır ülkeyi yöneten AKP Hükümetleri bu yapısal sorunları çözemediği gibi popülist yaklaşımlarla krizi daha da derinleştirmektedir. AKP'nin bu popülist yaklaşıma örnek olarak 2019 seçimlerine yönelik olarak ucuz ithal etin BİM ve A101 mağazaları aracılığı ile vatandaşa ulaştırma politikasının 2019 yılı ile birlikte son bulacağını ifade edilmesi, tamamen popülist bir amaçla AKP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın 2019 yılında yapılacak seçimlere yönelik geçici bir politika olduğu iddiaları mevcuttur.

GEREKÇE

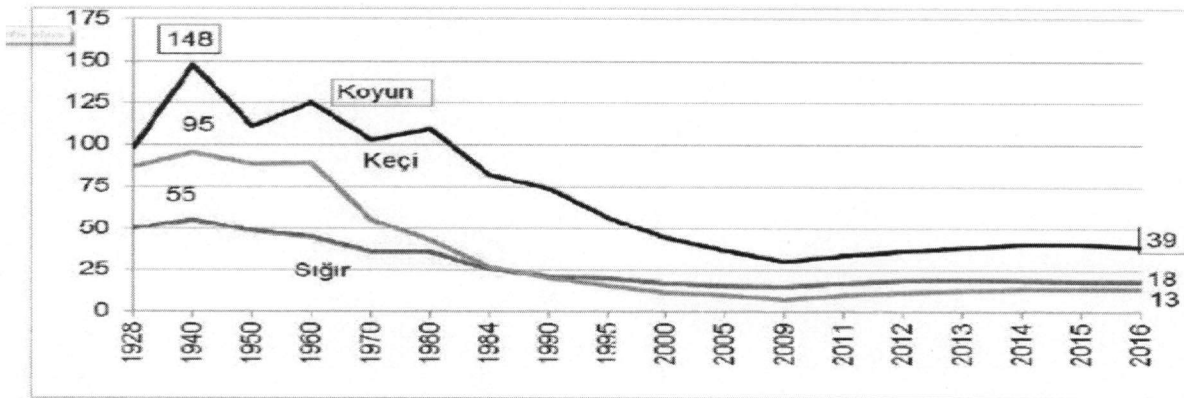
1980 yılından bu yana Türkiye nüfusu 45 milyondan 80 milyonu aşarak önemli oranda yükselmiştir; buna karşılık, toplam hayvan varlığı (sığır, manda, koyun ve keçi) 85 milyondan 56 milyona (Tablo 1) düşmüştür. Bu durum 1980-2016 yılları arasındaki TÜİK verilerinden açıkça anlaşılmaktadır.

Tablo 1- Türkiye Hayvan Varlığının Değişimi (*)

Türler	1980 (Bin baş)	1980 yılında hayvan varlığı = 100 olduğunda						2016 (Bin baş)
		1990	2000	2005	2010	2015	2016	
Sığır	15.894	71,6	67,7	66,2	71,9	88,1	88,6	14.080
Koyun	48.630	83,4	58,6	52,0	47,5	64,8	63,7	30.984
Keçi	19.043	57,6	37,8	34,2	33,1	54,7	54,3	10.345
Manda	1.031	36,0	14,2	10,2	8,2	13,0	13,8	142

(*) 1990-2016 arasındaki değerler 1980 yılı hayvan varlığı 100 kabul edilerek TÜİK verilerinden hesaplanmıştır.

Yine Türkiye’de, 1928 yılından 2016 yılları arasında toplamda ve kişi başına düşen sığır, koyun ve keçi sayısında dikkat çekici bir azalma olmuştur. 1940 yılında 100 kişiye düşen sığır sayısı 55 iken 2016 yılında bu sayısı 18’e düşmüştür. Aynı dönemde koyun sayısı 148’den 39’a, keçi sayısı da 95’ten 13’e inmiştir. Aşağıdaki grafikte 100 kişi başına düşen sığır, koyun ve keçilere ilişkin sayılar açık bir şekilde verilmektedir.

Grafik 1. Yıllar İtibariyle 100 Kişi Başına Sığır, Koyun ve Keçi Sayısı

Temel olarak, 1980 sonrası hayvancılığın çöküşünün temelinde yatan nedenler, hayvancılığa dair üretimi artırma faaliyetlerine yönelik destekleyici politikaların etkin bir şekilde uygulanmaması hatta vazgeçilmesi ve ülkenin demografik ve yapısal değişimin doğru değerlendirilip buna uygun tedbirler alınmaması ve Kürt sorunundan kaynaklı olarak meraların

yasaklanması ve köylerin boşaltılması sonucu meraya dayalı hayvancılığın yapılamaz hale gelmesidir.

Hayvancılıkla ilgili KİT'lere tasfiye edilmesi

Özelleştirme yöntemi ile Süt Endüstrisi Kurumu (SEK), Et ve Balık Kurumu (EBK), Yem Sanayii Türk Anonim Şirketi (YEMSAN) gibi hayvancılık piyasasını düzenleyen ve destekleyen KİT'ler tasfiye edildikten sonra gelinecek noktada AVM'ler aracılığı ile et satışı yapılarak yurttaşlara ucuz et sağlanmaya çalışılmaktadır. Bütün bu kurumların yükü, Et ve Süt Kurumu (ESK) gibi piyasa ölçeğinde işlevsiz kalan bir kurum aracılığı ile kaldırılmaya çalışılmakta ama etkin olamamaktadır. Bu süreçte TİGEM'inde işlevsiz hale getirilmesi bu yapısal sorunları daha da derinleştirmiştir. Damızlık yetiştiriciliği, suni tohumlama, aşı üretimi gibi hayvancılıkta büyük önemi bulunan ve yıllarca Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının üstlendiği bu önemli işlevler büyük ölçüde özel sektörün etkinliğine bırakılmıştır. Hayvancılık içinde bulunduğu yapısal sorunlar çözülememişken, belirli bir pazar güvencesi oluşturan bu kuruluşların piyasadan çekilmesi istikrarsızlığı ve bu istikrarsızlık neticesinde üretimin düşmesine yol açmıştır.

Söz konusu bu yapısal sorunlar ile birlikte güvenlikçi politikalar ile çözülmeye çalışılan ancak çözülemeyen ve bu yaklaşım ile çözülmesi mümkün olmayan Kürt sorunun yansıması olarak; Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı İl'lerde mera ve yayla yasaklanması, köylerin boşaltılması ile Kürtlerin zorunlu olarak göç etmesi temelde meraya dayalı hayvancılığı ama genelde hayvancılığın bitme noktasına gelmesine yol açmıştır.

Temelde Kürt sorunundan kaynaklı meraya dayalı hayvancılık alanının küçülmesi, Türkiye'nin hayvancılık döngüsünün işlevinin değişmesine neden olmuş, doğal otlak ve meralarda yetiştirilmeye daha uygun olan başta küçükbaş hayvancılık olmak üzere meraya dayalı hayvancılık yapılamaz hale gelmiştir. Hayvancılıkta en önemli girdi maliyeti yem olduğundan çiftçiler yazın kullandığı meralar ile bu maliyeti en aza indirmeye çalışmaktadır. Ancak mera alanlarının önemli ölçüde yasaklanması ile çiftçiler bu maliyeti karşılayamadığından zorunlu olarak hayvancılık alanından çekilmektedirler. Bu da haliyle hayvancılığın azalmasına ve et fiyatlarının yükselmesine neden olmaktadır. İç piyasada yaşanan bu daralma çözüm olarak canlı hayvan ve karkas et ithaline yönelmeyi getirmektedir.

Maliyetlerin artması ve süt fiyatlarının yükselmesi ile çiftçiler daha karlı gördükleri süt ineklerini satarak uzun dönemde hayvancılığın daralması ile birlikte süt üretiminin düşmesine neden olmaktadır. Bunun sonucunda sattığı 1 kg sütle 1 kg bile yem alamayan çiftçi, süt

ineklerini kesime göndermektedir. Tarım Bakanlığı verilerine göre son yıllarda süt inek kesiminde artış olmaktadır ki dolayısıyla sığır sayısı da azalmaktadır. Hayvan varlığı azaldığı için üretilen et talebi karşılayamaz hale gelinmiş, fiyatlar hızla yükselmeye başlamıştır. Bu nedenle süreç canlı hayvan ve et ithalatı ile birlikte süt tozu ithalatını zorunlu hale getirmiştir. Tablo 2’de görüldüğü gibi genel olarak canlı hayvan ithalatında artan bir eğilimde olup Tablo 3’e yansıdığı gibi önemli bir maliyet içermektedir. Buradan (Tablo 2) anlaşılabacağı üzere 2010-2017 döneminde (2017 yılının ilk 6 ayı) ülkeye 4,6 milyonu aşkın canlı hayvan ithal edilmiştir.

Tablo 2- Yıllara Göre Canlı Hayvan İthalatı (Baş)

Yıllar	Sığır (Damızlık)	Sığır (Damızlık olmayan)	Diğer büyükbaş hayvanlar	Koyun	Keçi	Toplam
2010	19.928	120.021	0	234.819	155	374.923
2011	78.565	392.231	0	1.447.496	268	1.918.560
2012	48.702	422.869	0	405.186	440	877.197
2013	31.873	159.766	2.168	92.835	2.935	289.577
2014	23.676	26.038	358	14.476	1.175	65.723
2015	48.595	154.194	288	2.387	690	206.154
2016	64.126	430.174	0	4.689	610	499.599
2017*	44.872	390.234	0	9.056	0	444.162
Toplam	360.337	2.095.527	2.814	2.210.944	6.273	4.675.895
* İlk 6 ay						

Söz konusu dönemde Tablo 3’te görüldüğü gibi, 2010-2017 (2017 yılının ilk 6 ayı) ithalatı için toplam yaklaşık 4 milyar dolar ödenmiştir

Tablo 3- Yıllara Göre Canlı Hayvan İthalatı (Bin \$)

Yıllar	Sığır (Damızlık)	Sığır (Damızlık olmayan)	Diğer büyükbaş hayvanlar	Koyun	Keçi	Toplam
2010	65.545	208.210	0	26.768	152	300.675
2011	292.953	555.783	0	147.718	298	996.752
2012	163.824	611.589	0	42.280	325	818.018
2013	102.183	195.627	2.948	14.217	1.470	316.445
2014	71.878	36.837	1.618	2.988	756	114.078
2015	133.329	164.434	1.034	522	436	299.756
2016	169.121	418.263	0	715	260	588.359
2017*	102.052	438.087	0	1.214	0	541.353
Toplam	1.100.885	2.628.830	5.600	236.422	3.697	3.975.436
* İlk 6 ay						

Yine 2010-2016 yıllarındaki (Tablo 5) canlı sığır, koyun ve keçi ile birlikte sığır eti için 5 milyar doları aşan bir ithalat maliyeti söz konusudur.

Tablo 5- Toplam Canlı Hayvan ve Et İthalatı (2010-2016)

	Baş/Ton	Bin \$
Büyükbaş hayvan	2.455.864 baş	3.729.715
Küçükbaş hayvan	2.217.217 baş	240.119
Sığır Karkası	218.802 ton	1.040.699
TOPLAM		5.010.533

Bütün bu yapısal sorunlar ile birlikte hayvancılığa ayrılan desteklerin yetersiz ve büyük sermaye kuruluşları etrafından dönmesi sorunu daha da derinleştirmektedir. Desteklerden yararlanmak için genelde büyük işletmelere sahip olmak gerektiği ve önceden belli bir yatırım yapmak gerektiğinden küçük işletmeler bu desteklerden yoksun kalmaktadır. 2003-2016 yılları arasında hayvancılığa yaklaşık 22 milyar TL destek sağlandığını, 2017 yılında ise 3,8 milyar ayırmış 2018 yılı içinse 4 milyar TL desteği öngörülmektedir. Öngörülen bu destek politikasıyla hayvancılığın yapısal sorunlarının çözülmesi imkânsızdır. Yukarıdaki tablolardan da anlaşılacağı üzere AKP'nin hayvancılık politikası tamamen ithalata dayalı bir politika halini almıştır. AKP'nin ithalat politikası öyle bir noktaya gelmiş ki hayvanları beslemek için yemin hammaddesi ve saman ithal edilmektedir. Karkas et, lop et, koyun, kuzu, keçi gibi hemen her şey ithal edilmektedir. Hayvancılık sektöründeki bazı ürünlerde gümrük vergisinin sıfır veya sıfıra yakın olarak belirlenmesi ithalatın boyutunu iyice artırmıştır. Ancak dövizin yükselmesi ile birlikte ithalat da ciddi sıkıntılar ve büyük risklerle karşı karşıya kalınma ihtimali gittikçe yükselmektedir. Çünkü kur farkı direkt olarak hayvanları ithal eden üreticilere yansımaktadır. Dolayısıyla hükümetin geçici bir çözüm olarak bulduğu ithalat politikası da hayvancılığın sorununa çözüm getirmemektedir. Özetle, neresinden bakarsanız bakın hayvancılık sektörü büyük bir darboğaza sürüklenmektedir. Ve bugünkü politikalar ile bu darboğazdan çıkılması mümkün değildir.

Yukarıda özetle ifade edilmeye çalıştığımız gibi Türkiye'de hayvancılık derin bir kriz içindedir ve bir an önce önlem alınıp yapısal sorunları çözülmesi gelecekte baş edilmeyecek bir kriz ile karşı karşıya kalabiliriz. Bu nedenle hayvancılık ile ilgili yapısal sorunların tespit edilmesi ve bu tespitler ışığında çözüm üretilmesi amacıyla bir araştırma komisyonunun acilen kurulmasını talep ediyoruz.

Ahmet YILDIRIM
HDP Muş Milletvekili

Garo PAYLAN
HDP İstanbul Milletvekili

Hüda KAYA
HDP İstanbul Milletvekili

Ertuğrul KÜRKÜ
HDP İzmir Milletvekili

Ayhan BİGEN
HDP Kars Milletvekili

Erol DORA
HDP Mardin Milletvekili

Kadri YILDIRIM
HDP Siirt Milletvekili

Osman BAYDEMİR
HDP Şanlıurfa Milletvekili

Leyla BİRLİK
HDP Şırnak Milletvekili

Alican ÖNLÜ
HDP Tunceli Milletvekili

Mehmet Emin ADIYAMAN
HDP Iğdır Milletvekili

Celal DOĞAN
HDP İstanbul Milletvekili

Erdal ATAS
HDP İstanbul Milletvekili

Müslüm DOĞAN
HDP İzmir Milletvekili

Ali ATALAN
HDP Mardin Milletvekili

Mithat SANCAR
HDP Mardin Milletvekili

Dilek ÖCALAN
HDP Şanlıurfa Milletvekili

İbrahim AYHAN
HDP Şanlıurfa Milletvekili

Aycan İRMEZ
HDP Şırnak Milletvekili

Lezgin BOTAN
HDP Van Milletvekili